

חילוקים והשוואות בין שני התלמודים

הירושלמי שהובא בדברי רש"י ותוס' ובדברי בעל המאור, הוא בדף א: בשינויי נוסח קלים.

ובדף י: הובא המעשה שהביא בעל המאור. תני: הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו. אם כן, למה קורין אותה בבית הכנסת. אמר רבי יוסי, אין קורין אותה בבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובתו, אלא כדי לעמוד בתפילה מתוך דבר של תורה.

ובדף ה:

תני: הקורא את שמע בבית הכנסת... בערב, לא יצא ידי חובתו... ר' הונא בשם רב יוסף מה טעם אמרו אדם צריך לקרות שמע בביתו בערב, בשביל להבריה את המזיקין. עיין הערה 1.

וחכמים אומרים, עד הצות.

מדרבנן. דכ"ג ס"ל, וגזרו ובירושלמי דף ו: מפרש דפליגי להקדים. – עיין להלן דף ט. אר"ג בעיקר הזמן מדאורייתא. – עיי"ש. ועיין הערות 2, 3.

רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר.

מעשה ובאו בניו מבית המשתה, אמרו לו לא קרינו את שמע. אמר להם: אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות.

כיון דגם חכמים ס"ל בעיקר הדין כשיטתו, ובדיעבד יכולים לקרוא עד עלות השחר. ולשיטת הירושלמי הנ"ל, כבר עבר הזמן, ולא הורה להם בדרך חיוב, אלא שמוותרים לקרוא בדרך שינון ולימוד בעלמא. עיין הערה 4.

ולא זו בלבד אמרו,

המשך דברי ר"ג לבניו. שיש דינים נוספים שחכמים אמרו עד חצות רק משום גזירתה. ולשיטת הירושלמי צ"ל, דרבינו הקדוש – מסדר המשנה, מסביר לשיטת חכמים. שלא רק בק"ש אמרו עד חצות [מעיקר הדין]. אלא גם בדברים הנאמרים להלן, שידוע שזמנם מדאורייתא עד עלות השחר, חכמים גזרו שזמן אכילתם יהיה עד חצות.

דף ב.

מתני' מאימתי קורין את שמע בערבין... עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר.

ברש"י ד"ה עד סוף האשמורה הראשונה, בא"ד: אס כן למה קורין אותה צצית הכנסת, כדי לעמוד בתפלה מתוך דבר תורה. והכי תניא צציי" צצרות ירושלמי. ולפיכך חוצה עלינו לקרותה משתחשך.

וצקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מנתו ילא: משמע מדבריו, שסובר שאין יוצאים יד"ח בק"ש שאומרים בביהכ"ס. ויוצאים בפרשה ראשונה של ק"ש שקוראים על המיטה.

ולפי זה, פשט דברי הירושלמי. שהיו קוראים ק"ש עם ברכתיה בתפילת ערבית. ויוצאים יד"ח בק"ש שעל המיטה.

בתוס' ד"ה מאימתי, בא"ד: פי' רש"י, ולכן היכי קרינן מצטוד יוס... והכי איתא צירושלמי: "אס קרא קודם לכן, לא ילא. ואס כן, למה לנו מתפללין קריאת שמע צצית הכנסת, כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה".

תימא לפירושו... על כן אומר ר"י דודאי קריאת שמע של צית הכנסת עיקר.

ואנו שמתפללין ערבית מצטוד יוס, סבירא לן כהני תנאי דגמרא דאמרי משעה שקדש היום, וגם משעה שצני אדם נכנסים להסג, דהיינו סעודת ע"ש, והיא היתה מצטוד יוס. ומאותה עשה הוי זמן תפלה...

והא דקאמר צירושלמי "למה היו קורין צצהכ"ג וכו'" אומר ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר אשרי תפלה, ואותה ק"ש אינה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה.

ומכאן נראה, מי שקורא ק"ש על מנתו שאין לצרף, וגם אינו לריך לקרות אלא פרשה ראשונה:

משמע מדבריהם, שסוברים שיוצאים יד"ח בק"ש שקוראים בביהכ"ס, שהרי קראו אותה בזמן ק"ש.

ופשט דברי הירושלמי. שהיו מתפללים קודם זמן ק"ש. וקראו את שמע בתפילת ערבית בלא ברכותיה. ולא יצאו יד"ח, אלא בק"ש שעל המיטה. ואז אמרו הברכות ג"כ.

וכן כתב "בעל המאור" בד"ה מאימתי (סוף דף א. מדפי הרי"ף): ולענין עונת ק"ש, פסק הרי"ף ז"ל משעת צאת הכוכבים. ויש מקילין בדבר וסומכין על תלמוד ירושלמי. "דתנאי: קרא קודם לכן, לא יצא ידי חובתו. א"כ למה קורין אותה בבהכ"ג, לא בשביל לצאת בה ידי חובתה, אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה". ועל זאת סמך רש"י בפירושו. ויש מפרשים זה דברי הירושלמי בענין אחר, שלא היו קורין אותה בבהכ"ג שלא בעונתה בברכות, אלא עשאוהו כמו שאנו קורין אשרי קודם תפלת מוסף ותפלת מנחה, כך היה מנהגם לקרוא את שמע בכל תפלה שאינה סמוכה אל הברכות. ונראה הפירוש הזה מבואר בתלמוד ירושלמי בפרק זה: "רבי יוסי ורבי אחא נפקין לתעניתא, אתא ציבורא בעין מקרא את שמע בתר תלת שעין. בעיא רבי אחא ממח" ביד(1)[1]. "א"ל רבי יוסי, והלא קראו בעונתה, כלום אין קורין אותה אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. א"ל מפני ההדיוטות שלא יהו אומרים בעונתה הם קורין אותה". נראה מזה כי עשרים וארבעה ברכות דתעניתא היו מתפללין בעין מוספין והיו קוראין לפניה ק"ש בלא ברכות, כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה.

הערות והארות

1. בירושלמי דף ה: נחלקו אמוראים אם מותר לדבר אחר ק"ש שיוצא בה יד"ח בלילה או לא. ופירש ב"אור יעקב", שנחלקו מה טעם אמירת ק"ש בלילה, אחר שכבר קראו בביהכנ"ס. דלמ"ד שמוותר לדבר אחריה, משום שקוראים אותה בלילה רק משום שלא יצאו ידי חובתם בביהכנ"ס. ולמ"ד שאסור לדבר, משום שכל סיבת הדבר שהתפללו מוקדם, באופן שלא יצאו בה בביהכנ"ס, הוא רק משום שרצו חכמים שיקראו לפני השינה, כדי להבריח את המזיקין.
2. ביאור הסברות: דלבבלי פליגי ר"א ור"ג בכוונת התורה בתיבת "בשכבך". דלר"א היינו בזמן שרוב בני אדם הולכים לשכב, דזהו עד סוף האשמורה הראשונה. ולר"ג היינו בזמן ששוכבים על מיטותיהם, וזהו כל הלילה. וחכמים ס"ל כר"ג, אלא דגדרו זמנה עד חצות, כדי שלא ייכשל ע"י אונס שינה. ולשיטת הירושלמי, חכמים פליגי ג"כ במשמעות "בשכבך", וס"ל דהיינו כל זמן שיש עדיין אפי' מקצת בני אדם שהולכים לשכב, וזהו עד חצות.
3. ויש מפרשים, דחזרה בה הגמרא בהסבר שיטת חכמים וס"ל כהבבלי. ולפ"ז יש לפרש כן המשך המשנה כמבואר בבבלי.
4. ויש גורסים "מותרין". וכן הובא ב"בעל המאור".

אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים (ואכילת פסחים עיין הערה 5.) מצותן עד שיעלה עמוד השחר.

ברש"י ד"ה כדי להרחיק, בא"ד: לא אמרו זו חכמים עד חצות כלל. ולא נקט להו הכא, אלא להודיע שכל דבר הנהוג בלילה כשר כל הלילה.

וברמב"ם (הובא בחודים) כתב ולשיטת הירושלמי, דלא גזרו דגם בהקטר חלבים ואברים גזרו חכמים בק"ש, יותר נראה ללמוד חכמים עד חצות. כדברי הרמב"ם. עיין הערה 6.

אם כן למה אמרו חכמים עד חצות...

ברש"י: לא אמרו זו חכמים עד חצות כלל. ולא נקט בקריאת שנת ובאכילת קדשים.

ולשיטת הירושלמי הנ"ל, בהקטר חלבים ואברים ובאכילת קדשים.

דף ב:

גמ' משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות.

ברד"ה בערבי שבתות: ממחרין לסעודה שכלל מוכן.

ובירושלמי דף א.

תני רבי חייא: משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת. ותני עלה: קרובין דבריהן להיות שוין... אמר רבי יוסי: תיפטר באילין כופרניא דקיקיאי, דאורחיהון מסתלקא עד דהוא יממא, דצדי לון מקמי חיותא.

עגבג

הערות והארות

5. ב"ר"ש סירילאון גרס "ואכילת פסחים". והוא תלוי במחלוקת בירו' בדף ז.
 6. ב"פני משה" פירש כפשטות הלשון, דגם בהקטר חלבים ואברים גזרו חכמים עד חצות. וכן אי' ב"חרדים" בשם הרמב"ם. ולשיטת רש"י, ר"ג הוסיף להחכים את בניו מן הדומה לדומה. ואגב ריהטא דלישנא, דנקט מצוות שזמנם בלילה, כתב גם דין זה, להודיע שכל דבר שמצוותו בלילה כשר כל הלילה.
- ובירושלמי, דס"ל דעד חצות הוא מדאורייתא (כדלעיל), יותר נראה לכא' ללמוד כשיטת הרמב"ם. דהרי לשיטת הירושלמי צ"ל דרבינו הקדוש הוא שכתב מ"ולא זו בלבד אמר". ואם נלמד בירו' כשיטת רש"י בבבלי, יצא שרק באכילת קדשים גזרו חכמים עד חצות. שהרי בק"ש חצות הוא מדאורייתא. ובהקטר חלבים לא נאמר כלל חצות. וקשה לומר שבלשון "כל שאמרו חכמים עד חצות" נתכווין רק לדין אכילת קדשים, ובפרט שהפסיק דבריו בדין הקטר חלבים. ועוד, דהקטר חלבים הוא היפך מק"ש, דק"ש דינה עד חצות ותו לא, והקטר חלבים הוא לכתחילה עד עלות השחר. ועוד, דרש"י כתב דנקט להו הכא, להודיע שכל דבר הנהוג בלילה כשר כל הלילה. וק"ש עצמה, שהיא עיקר המשנה, אינה כשירה כל הלילה לשי' הירו'.
- אמנם לשיטת הרמב"ם, שבהקטר חלבים ואברים גם כן גזרו חכמים שיקטירו עד חצות, אתי שפיר. שרבינו הקדוש כתב, שכל הדברים המזכרים להלן, שהם הקטר חלבים ואכילת קדשים, שנאמר בהם שזמנם עד עלות השחר, גזרו בהם חכמים עד חצות. והם דומים לק"ש בענין זה שזמנם עד חצות. אפי' שבהקטר חלבים ואכילת קדשים זמן חצות הוא רק מדרבנן.

- .6 צאת הכוכבים
- .7 בין השמשות
- .8 בבבלי מפרשים מערב
תני כל זמן שפני מזרח מאדימות
הכוונה "פני מזרח"
בירושלמי משמע מזרח
- .9 החולק על ר' יוסי.
בבבלי מופיע ר' יהודה
בירושלמי מופיע ר' נחמיה
- .10 עי' בבלי ריש פסחים
ד. התורה קראה לאור בוקר
- .11 בבבלי משמע שזמן ק"ש וערבית הם
אחד.
בתוס' ריש ברכות כתב דלבבלי קראו
שמע והתפללו ערבית בזמן משקדש
היום.
ו. מחלוקת האם יש לקרוא ק"ש בבית
הכנסת קודם הזמן. ולצאת ידי חובה
בק"ש שעל המיטה, בכדי שיקראו להרוג
את המזיקין.
או לקרוא בזמנה. ומשמע שזמן ק"ש
ומעריב אינם יחד.
בתוס' ריש ברכות כתבו דלירו' קראו
שמע עם ברכותיה על המיטה.
ובביהכנ"ס קראו רק כדי לעמד בתפילה
מתוך דברי תורה.